

*Красильник Ю. С., кандидат педагогічних наук, доцент,
начальник кафедри філософії НУОУ (м. Київ)*

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ СКЛАДОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАГІСТРІВ ВІЙСЬКОВОГО УПРАВЛІННЯ У СФЕРІ РОЗВІДКИ ЯК МАЙБУТНІХ ВИКЛАДАЧІВ ВВНЗ

В статті обґрунтовано психолого-педагогічні умови розвитку процесуальної складової підготовки магістрів військового управління у сфері розвідки як майбутніх викладачів ВВНЗ.

В статье обоснованы психолого-педагогические условия развития процессуальной составной подготовки магистров военного управления в сфере разведки как будущих преподавателей ВВНЗ.

In the article of grounded psychology-pedagogical terms of development of judicial component preparation of master's degrees of military management are in the field of secret service as future teachers.

У реалізації складних завдань розвідувальної діяльності, яка здійснюється з метою забезпечення визначених законом органів державної влади розвідувальною інформацією, сприяння реалізації та захисту національних інтересів, протидії зовнішнім загрозам національній безпеці України, важливу роль відіграє система професійної підготовки магістрів військового управління. Ці процеси зумовлені кардинальною зміною ролі розвідувальної діяльності, що пов'язано з розвитком державності, активізацією правової діяльності, необхідністю посилення захисту національних інтересів, прагненнями нашої країни до інтеграції в Європейське співтовариство. Окрім того, сучасний стан підготовки магістрів зумовлений загальними тенденціями світового розвитку і, насамперед, переходом до інформаційного суспільства, основними ознаками якого є значне збільшення обсягів інформаційних ресурсів, поява нових та постійна модифікація існуючих інформаційних та комунікаційних технологій.

Актуальність проблеми підготовки магістрів військового управління, що задовольняли б сучасні вимоги, зумовлена системою професійних завдань. Тому проблеми підготовки майбутніх магістрів військового управління, здатних виконувати завдання в умовах сучасного інформаційно-правового простору, потребують глибокого науково-педагогічного вивчення. Аналіз наукових джерел вітчизняної педагогіки засвідчує, що в теорії і практиці вищої освіти накопичено значний досвід, який може стати основою модернізації системи професійної підготовки майбутніх магістрів військового управління. Визначено домінантні імперативи нової стратегії професійної

підготовки фахівців з позицій нової філософії освіти – В. Андрущенко, І. Зязюн, В. Кремень та ін., неперервності освіти – О. Абдулліна, А. Алексюк, С. Гончаренко, О. Дубасенюк, Н. Ничкало та ін.), тенденцій розвитку вищої освіти – В. Луговий, В. Майборода та ін., формування і розвитку педагогічної майстерності – І. Зязюн, Є. Барбіна, В. Моляко, В. Семиченко, С. Сисоєва та ін. Розроблено системи різнорівневої підготовки фахівців (А. Лігоцький), здійснено аналіз історичного досвіду підготовки майбутнього фахівця в системі вищої освіти – О. Сухомлинська, Н. Дем'яненко, О. Микитюк, С. Нікітчина, Б. Ступарик та ін. Досліджуються концептуальні засади компетентнісного підходу в сучасній освіті – Н. Бібік, О. Савченко та ін., здійснено аналіз підготовки педагога до використання інноваційних педагогічних, у тому числі інформаційно-комунікативних технологій – В. Беспалько, В. Биков, І. Богданова, Г. Козлакова, О. Пехота та ін., вивчено шляхи інтеграції у професійній підготовці фахівців – І. Козловська, Д. Коломієць, В. Сергієнко та ін. Проте безпосередньо проблема розвитку підготовки магістрів військового управління у сфері розвідки, в т.ч. її процесуальної складової, науковцями не досліджувалася. Тому метою даної статті є обґрунтування психолого-педагогічних умов розвитку процесуальної складової підготовки магістрів військового управління у сфері розвідки як майбутніх викладачів ВВНЗ.

Характер діяльності магістрів військового управління визначається Законом України "Про розвідувальні органи України" [1], а її вагомість тим, що органи державної влади отримують розвідувальну інформацію від розвідувальних органів, яка

допомагає прийняти правильні рішення щодо вибору засобів і шляхів забезпечення національної безпеки України [2]. Крім того, Законом України чітко окреслено такі основні завдання, покладені на розвідувальні органи [1]: добування, аналітична обробка та надання органам державної влади розвідувальної інформації; здійснення спеціальних заходів, спрямованих на підтримку національних інтересів і державної політики України в економічній, політичній, воєнній, військово-технічній, екологічній та інформаційній сферах; зміцнення обороноздатності, економічного й науково-технічного розвитку, захисту та охорони державного кордону.

С. Пасічник [3] проаналізував сучасні загрози та виклики, які можуть вплинути на стан національної безпеки держав світу й України та визначив роль і місце розвідувальних органів України в протидії цим загрозам і викликам, у прийнятті ефективних рішень щодо вибору конкретних засобів і способів забезпечення національної безпеки. Це – зростаючий дефіцит енергетичних ресурсів; економічні та воєнно-політичні суперечності між найбільш розвиненими країнами, тероризм, зміна клімату та пов'язані з цим явища та призводять до стихійних лих, катастроф, поширення епідемій (зокрема пташиного грипу) й епізоотій.

На нашу думку, інформаційно-аналітична діяльність безсумнівно, є вагомою і багатогранною сферою діяльності майбутніх магістрів військового управління у сфері розвідки. Необхідність в отриманні релевантної інформації зумовлена переходом розвідувальних органів до прогностичних форм діяльності з використанням багатоваріантних моделей розвитку подій, що потребує не просто констатації фактів для доведення тієї чи іншої тези, а системного підходу до вирішення проблеми загалом на основі поєднання інтелектуальних здібностей людини з функціональними можливостями сучасних автоматизованих інформаційних систем.

Розглянуті фактори формують нові підходи до побудови системи підготовки магістрів військового управління у сфері розвідки. М. Науменко та Ю. Приходько [4] ретельно розглянули теоретичні,

методологічні та практичні аспекти управління якістю підготовки військових фахівців як важливої складової функціонування системи військової освіти, визначили напрями, закономірності та принципи розвитку військової освіти майбутнього інформаційного суспільства.

На нашу думку, актуальність проблеми управління якістю підготовки військових фахівців у сучасних умовах визначається, перш за все, тим, що якість здобутих знань, умінь і навичок зумовлює їхню спроможність ефективно виконувати визначені завдання. Метою сучасного етапу підготовки військових фахівців повинно стати нарощування її інноваційного потенціалу, професіоналізму, компетентності науково-педагогічних працівників, інтелектуального розвитку військових фахівців здатних до самонавчання, розвитку власної творчої індивідуальності, невтомного й наполегливого самостійного засвоєння нових знань і примноження їх протягом життя, орієнтації в широких потоках різноманітної інформації та прийняття оптимальних рішень у нестандартних умовах.

Отже, системний підхід до забезпечення якості підготовки військових фахівців є методологічним підґрунтям, що підкреслює значення комплексності, широти охоплення й чіткого проектування, планування та організації навчально-виховного процесу. Це твердження узгоджується з тим, що проблема управління якістю підготовки військових фахівців тісно пов'язана з тенденціями розвитку національної освіти. А саме – забезпечення безперервності процесу освіти, розвитку й саморозвитку особистості військового фахівця, усвідомлення глобальності характеру освіти та необхідності інтеграційних, системних підходів до вдосконалення освітніх систем, фундаменталізації, інформатизації, гуманізації й технологізації підготовки, формування в суб'єкта навчання потреби в самостійному оволодінні знаннями, в самоосвіті, організація науково обґрунтованої підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації науково-педагогічного складу, матеріально-технічне й навчально-методичне забезпечення освіти відповідно до поставлених завдань і мети,

системний моніторинг якості підготовки військових фахівців тощо.

Навчальний процес підготовки магістрів військового управління у сфері розвідки як майбутніх викладачів ВВНЗ повинен містити обов'язкові для педагогічної системи компоненти, може і безумовно повинен базуватися на сучасних освітніх технологіях, що необхідно адаптувати і розвивати відповідно до специфіки фаху. Одночасно з цим необхідно враховувати те, що навчальному процесу ВВНЗ притаманна певна специфіка, характерні ознаки якої полягають у чіткій професійній спрямованості, практичному характеру навчального процесу, його тісному зв'язку з практикою військ та суспільною діяльністю суб'єктів навчання, органічній єдності теоретичної і практичної підготовки, індивідуальних та колективних форм навчання, багатoproфільності та багаторівневості.

Навчання у ВВНЗ вирішує конкретні освітні завдання – забезпечує слухачів відповідними знаннями, формує стійкі професійні навички і вміння, формує високі моральні якості, розвиває інтелектуальні і фізичні здібності, психологічно готує слухачів до діяльності у відповідності до напряму професійної підготовки.

За своєю структурою навчання є дуалістичним процесом, який ґрунтується на взаємопов'язаній діяльності викладачів та слухачів, тобто має місце неподільний процес навчання і засвоєння навчальної інформації. Ми розглядаємо знання як відомості про навколишній і внутрішній світ людини, яка фіксується в свідомості і стосується предметів і явищ дійсності, законів природи і суспільства. Під навиками розуміють такі свідомі дії слухачів, що доведені до автоматизму і не вимагають постійного контролю свідомості. У цьому зв'язку, вміння виступають в якості такого рівня освоєння певної діяльності, що дозволяє слухачеві здійснювати її усвідомлено і з встановленими вимогами щодо якості.

На підставі даних, наведених у фахових літературних та педагогічного досвіду навчання майбутніх магістрів військового управління у сфері розвідки як майбутніх викладачів ВВНЗ, доцільно

охарактеризувати діяльність викладача та слухачів у процесі навчання.

Викладач на заняттях пропонує навчальний матеріал у систематизованому та чітко структурованому вигляді, застосовує найбільш ефективні прийоми та методи практичної роботи, психологічно готує слухачів до сприйняття матеріалу з точки зору пізнавального та професійного інтересу до предмету, удосконалює здібності і вміння самостійно набувати знання та професійні навички і вміння, аналізує роботу суб'єктів навчання, контролює якість засвоєння знань, навичок і умінь. Отже, викладач виступає у ролі керівника навчально-пізнавальної діяльності слухачів, реалізує виховну та розвиваючу функції навчання. Слухачі, у процесі навчання активно опановують узагальнені способи навчальних дій і саморозвитку, розв'язують сформульовані викладачем навчальні задачі. За такого підходу до навчальної діяльності слухача зовнішній контроль та оцінка його діяльності потенційно може перейти у самооцінку і самоконтроль. Тобто, з одного боку, навчання є діяльністю слухача щодо набуття професійного досвіду в якості бази формування власного досвіду шляхом виконання визначеної сукупності навчально-пізнавальних дій. З іншого боку, навчання полягає у цілеспрямованому, систематичному впливі викладача на слухачів з метою набуття ними професійних знань, навичок, умінь. Ефективність навчання істотно зростає завдяки свідомому, активному відношенню до нього слухачів. Сучасні концепції навчання орієнтують на те, що навчання не є процесом передавання певної суми готових знань слухачеві. Під навчанням на сучасному рівні розвитку педагогічних уявлень розуміється взаємодія (комунікація) викладача та суб'єкта навчання з метою його розвитку на основі засвоєння ним наукових знань та способів діяльності. На підставі системного аналізу ми можемо виділити підсистему “навчання” у структурі професійної підготовки майбутнього магістра військового управління у сфері розвідки як майбутнього викладача ВВНЗ. У процесі навчання реалізуються три основні функції – освітня, виховна та розвиваюча. Завдяки цьому у слухачів формуються необхідні професійні знання, навички та вміння, тобто

визначається здатність випускника до професійної діяльності, розвиваються інтелектуальні, фізичні та особистісні якості. Усі названі функції пов'язані між собою і впливають одна на одну, але основною є саме освітня функція.

На інформаційній стадії підготовки магістрів військового управління у сфері розвідки як майбутніх викладачів ВВНЗ основна увага повинна приділятися розвитку пізнавальної активності та інтересу слухачів до організаційних, методичних, технологічних складових навчальної діяльності. Завдання цієї стадії пов'язані з ретельним вивченням категоріального апарату навчальної дисципліни, засвоєнням методик та навичок навчальної роботи з поширеними програмними засобами загального призначення, тобто формується фундаментальний (базовий) рівень педагогічної компетентності.

На аксіологічній стадії підготовки магістрів військового управління у сфері розвідки як майбутніх викладачів ВВНЗ передбачається трансформувати напрацьовані на інформаційній стадії характеристики фундаментального рівня у її професійний рівень. Процес цей досить динамічний, він характеризується змінами у змістовій, особистісно-мотиваційній та процесуально-операційній складових і відбувається у процесі вивчення, перш за все, комплекс психолого-педагогічних дисциплін. У процесі опанування навчальним матеріалом більш чітко окреслюються та зміцнюються міжпредметні зв'язки, стають прозорішими науково-педагогічні аспекти професійної діяльності викладача ВВНЗ, формується та зміцнюється усвідомленість того, що професійна підготовка є не просто набором окремих дисциплін, а засобом формування професіоналізму, складові якого взаємозбагачують та взаємодоповнюють один одного, є важливими складовими професійних компетентностей майбутніх магістрів військового управління у сфері розвідки як майбутніх викладачів ВВНЗ.

У процесі засвоєння змісту навчальних дисциплін свідомо формується індивідуальний стиль майбутньої науково-педагогічної діяльності, який є основою подальшого формування у суб'єктів навчання професійної компетентності.

Підвищення якості підготовки військових фахівців має розглядатися з позицій практичної реалізації Державної програми розвитку Збройних Сил України на 2006–2011 рр. [5], яка передбачає: управління якістю військової освіти, створення організаційно-правових та економічних умов для повного задоволення потреб Збройних Сил у підготовці офіцерських кадрів з раціональним використанням фінансових і матеріальних ресурсів, що виділяються державою; зведення рівня професійної підготовки військових фахівців у відповідність до нормативних правових актів, документів і вимог військово-професійної діяльності; підвищення ефективності управління військовою освітою на всіх ієрархічних рівнях. Тому визначення перспектив розвитку підготовки магістрів військового управління у сфері розвідки, зокрема її процесуальної складової, мають забезпечити її інноваційний, динамічний рух, престижність у майбутньому інформаційному суспільстві.

Завдання процесуальної складової підготовки магістрів військового управління у сфері розвідки – побудова ефективного процесу навчання, координації діяльності науково-педагогічних працівників. Вивчення результатів наукових досліджень, практики навчальної, виховної, методичної роботи, наукової і науково-технічної діяльності дозволяють визначити педагогічні умови розвитку процесуальної складової підготовки магістрів військового управління у сфері розвідки. По-перше, технологізація навчально-виховного процесу, орієнтація на створення нових, ефективних інтегрованих педагогічних технологій проектування, здійснення, контролю й корегування процесу підготовки військових фахівців на основі комп'ютерних, інформаційних і комунікативних технологій та рейтингових оцінок. По-друге, активне використання науково обґрунтованих форм, методів і засобів навчання та виховання, які забезпечують поєднання фундаментальної теоретичної підготовки з системою їх практичної підготовки, перехід до активного навчання. По-третє, запровадження особистісно орієнтованих методик навчання; створення суб'єктам навчання ефективних умов для формування індивідуальної

Питання педагогіки

пізнавальної діяльності, самоосвіти та подальшого професійного, кар'єрного й особистісного зростання тощо. По-четверте, спрямування навчально-виховної діяльності на формування у суб'єктів навчання мотиваційної сфери в умовах навчання, регуляторної – ціннісного ставлення до особистості слухача (курсанта), рефлексивної – особистісного та взаємного продукування, відтворення та використання інформаційних потоків у процесі військово-професійної діяльності; оцінної – оцінювання та самооцінювання навчальних досягнень та взаємовідносин в освітньому середовищі; корегувальної – самокорегування професійної підготовки та поведінки для підвищення ефективності діяльності в умовах, які змінюються. По-п'яте, трансформування ролі науково-педагогічного працівника в консультанта, який створює умови для творчої й самостійної пізнавальної діяльності, їх саморозвитку та самовдосконалення. По-шосте, забезпечення в навчальному процесі

співробітництва, діалогічної взаємодії, суб'єкт-суб'єктних відносин. По-сьоме, забезпечення інформатизації системи підготовки, розроблення електронних дидактичних матеріалів, індивідуальних модульних навчальних програм різних рівнів складності. По-восьме, удосконалення навчально-матеріальної бази, створення у ВВНЗ сучасної науково-експериментальної бази тощо.

Таким чином, реалізація основних напрямів розвитку процесуальної складової підготовки магістрів військового управління у сфері розвідки, на нашу думку, дасть можливість побудувати навчання не на передачі слухачам стандартних рішень, а спрямувати їх на самостійне творче і продуктивне здобування знань, навиків та умінь, формування спроможності до ефективного саморозвитку, трансформувати загальну мети підготовки слухача в систему взаємопов'язаних завдань, що відображають динаміку формування військового керівника органів розвідки.

Література

1. Про розвідувальні органи України: Закон України від 15.12.2005 р. № 3200-IV // Відом. Верховної Ради України. – 2001. – № 19. – Ст. 94.
2. Про основи національної безпеки України: Закон України від 19.03.2003 р. № 964 // Відом. Верховної Ради України. – 2003. – № 39. – Ст. 351.
3. С. П. Пасічник. Роль розвідувальних органів у протидії сучасним загрозам і викликам // Наука і оборона. – 2009. – № 1. – С. 30-35.
4. М. І. Науменко, Ю. І. Приходько. Управління якістю військової освіти: теорія, методологія, практика. // Наука і оборона. – 2009. – № 1. – С. 40-50.
5. Державна програма розвитку Збройних Сил України на 2006-2011 роки (Основні положення). – К.: МО України, 2005. – 40 с.